

Petra Habets

Wethouders, waarachtige (ver)leiders

Dertien persoonlijke verhalen
over het wethouderschap

Titel:

Wethouders, waarachtige (ver)leiders

Auteur:

Petra Habets

Illustraties:

Lex van Eijndhoven

Opmaak:

Lisanne Gottenbos van Designwise

Foto auteur:

Patrick van der Sande

© Petra Habets, Utrecht 2017 eerste druk

ISBN: 978-94-92870-00-1

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaardt de auteur geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houdt zij zich gaarne aanbevolen.

Voorwoord

Nadat ik in april 2002 voor het CDA wethouder in Zoetermeer werd, ontdekte ik tot mijn verbazing dat er door collega-wethouders weinig werd gesproken over de wederzijdse ervaringen als nieuwkomer in het ambt van wethouder. Zelf liep ik rond met de nodige aarzelingen, want ik wist absoluut niet wat er van mij werd verwacht of wat ‘normaal’ was in de rol van wethouder. Zelfs een inwerkprogramma ontbrak. Toen ik daarover aanvankelijk vooral met partijgenoten in het vak sprak, bleek dat zij vergelijkbare ervaringen en twijfels hadden. Na die constatering sprak ik er steeds vaker over met collega-wethouders, ook van buiten mijn eigen politieke partij. Bij deze collega’s was het beeld niet anders. Op zoek naar een soort ‘handboek soldaat’ voor de wethouder bleek zoiets toen nog niet te bestaan. Sterker nog, er was tot dat moment verbazingwekkend weinig geschreven over ervaringen als wethouder. Na een wethouderschap van buiten in de gemeente Hilversum ben ik mij sinds 2011 als directeur van de Wethoudersvereniging gaan inzetten voor de verdere professionalisering van het wethouderschap. Daarbij stelde ik mij vooral deze vraag: “Wat zou mij geholpen hebben toen ik (pas) wethouder was?” Een belangrijk punt daarbij is het leren van de praktijkervaringen van andere wethouders. Over hun motivatie, werkwijze en aarzelingen, maar ook van hun ‘lessons learned’. Want het wethouderschap is bij uitstek een ambt dat je in de praktijk moet leren. Leren door fouten te maken, door jezelf te zijn en door er met vakgenoten over na te denken. Dit boek draagt ertoe bij dat meer inzicht ontstaat in het wethouderschap, zowel voor buitenstaanders als voor nieuwe, aankomende wethouders. De ervaringen en de daarbij behorende dilemma’s van de dertien geïnterviewde (soms inmiddels voormalige) wethouders zijn informatief en leerzaam voor wie meer wil weten over het wethouderschap.

Ik verwacht dat dit boek voor iedere (nieuwe) wethouder ter lering en vermaak zal zijn. Maar ook voor geïnteresseerden van buiten het wethouderschap is het boek informatief en leerzaam. En als de lezer daarna vragen overhoudt, is mijn advies: praat daarover met wethouders in de praktijk. Dat advies geldt eens te meer voor de lezer, die zelf wethouder is of dit overweegt te worden.

Veel leesplezier gewenst.

Ton Roerig,
Directeur Wethoudersvereniging,
voormalig wethouder van Zoetermeer en Hilversum

Inhoudsopgave

Wethouders, waarachtige (ver)leiders	I
Voorwoord	3
Inleiding en leeswijzer	9
1 De aanloop	17
De gemeenteraadsverkiezingen	17
Persoonlijke afwegingen	22
Gesprekken over het mogelijke wethouderschap	23
Vorbereiding op het wethouderschap	24
2 Formatie en portefeuillevreiding	31
De onderhandelingen	31
De ander wat gunnen	34
Als wethouderskandidaat aan de onderhandelingstafel	34
Bewegingsruimte binnen het coalitieakkoord	35
Affiniteit met de portefeuille	35
Ideologie binnen een portefeuille	38
De praktijk van de portefeuille	39
Het bijzondere van de portefeuille financiën	40
Portefeuille en omvang van de aanstelling	41
3 De eerste 100 dagen	45
Het inwerkprogramma	45
De realiteit van het wethouderschap	47
Als een vis in het water	53
De adviseurs	55
Adviezen	57
Trainingen	58
Coaching	59
Rolswitch	60
Terugblik op de eerste 100 dagen	61
Voornemens voor de rest van de periode	62
Functioneringsgesprek	64
Eigen ontwikkelpunten als startend wethouder	66

4 Het college	71
Een team van concurrenten	71
Besluitvorming in het college	76
Stijlen van collega's	78
Bezuinigingen	80
Afspraken over profilering	80
Minderheidsstandpunt	83
Vertrekkende collega's	83
5 De fractie	89
Een andere mening dan de fractie	89
Informatievoorsprong	91
Overleg met de fractie	92
Ervaring in de fractie	95
6 Duaal samenspel	101
Een spannende week	101
De raadsvergadering als hobbel	101
Discussiëren met de raad	103
Contact met raadsleden	105
Excuses aan de raad	106
Het risico de rit niet uit te zitten	109
Opereren in coalitieverband	113
Eigen ruimte voor de fractie en andere initiatieven uit de raad	116
Tijdens raadsvergaderingen	116
7 De buitenwereld	121
Verschillende belangen	121
Herkend en aangesproken worden op straat	121
Meningen van inwoners	123
Boodschapper van moeilijke besluiten	123
Optreden binnen de gemeenschap	125
Signalen uit de buitenwereld	126
Vervelende ervaringen	126
Omgang met de pers	131
Twitter	132
Het (regionale) netwerk	133
De partij	135

8 De ambtenaren	141
Het aansturen van ambtenaren	141
Loyaliteit	143
Politieke antenne van ambtenaren en onderbewuste continuïteit	144
Het ambtelijke en het bestuurlijke domein	145
De verdwijndriehoek	146
Spelregels	147
9 Tijd en prioriteit	153
De weekendmap	153
De lengte van de werkweek	153
Vrije avonden en weekends	154
De balans wethouderschap - privé	156
Prioriteit	162
10 Het glazen huis: het privéleven naast een publieke functie	169
Het thuisfront en de publieke functie	169
Inbreuk tijdens gezinsactiviteiten	171
Het effect van de bestuurlijke functie op privégedrag	172
11 Na de eerste collegeperiode	177
Beschikbaarheid voor een tweede termijn	177
Het ideale aantal collegeperiodes	178
Beschikbaar voor het lijsttrekkerschap	181
De verkiezingen van 2014	181
Verandering van portefeuille	182
Een nieuw college	186
Op weg naar de verkiezingen in 2018	188
Na het wethouderschap	189
<i>Een toekomst als burgemeester</i>	191
<i>Een toekomst als gemeentesecretaris</i>	193
<i>Een overstap naar het maatschappelijk middenveld</i>	193
<i>Een overstap naar de Tweede Kamer</i>	194
<i>Dromen van een plek in de regering</i>	194
<i>Een overstap naar Europa</i>	195
Het vertrek	195
Afscheid	197
Een lege agenda	200
Uit het oog	202
Binding met het gemeentehuis na vertrek	202
Meerwaarde van het wethouderschap voor de nieuwe functie	202

12 Reflectie	207
De waarde van het wethouderschap	207
Het mooiste en het lastigste van het wethouderschap	208
Heimwee naar het wethouderschap	209
Het zwaarste van het wethouderschap	210
Persoonlijke groei	211
Tips	211
<i>Over de aanloop</i>	212
<i>Over de formatie</i>	212
<i>Over de eerste 100 dagen</i>	212
<i>Over het college</i>	213
<i>Over de fractie</i>	213
<i>Over het duaal samenspel</i>	213
<i>Over de buitenwereld</i>	214
<i>Over het samenspel met de ambtenaren</i>	215
<i>Over tijd en prioriteit</i>	216
<i>Na de eerste collegeperiode</i>	216
<i>Algemeen</i>	217
Het privéleven na het wethouderschap	218
Bespiegelingen over het vak en competenties	219
Naschrift: wethouders, waarachtige (ver)leiders	225
Verantwoording	227
Namenregister	231
De geïnterviewde wethouders: facts & figures	233
Verklarende woordenlijst	234

Inleiding en leeswijzer

In dit boek staan de ervaringen van dertien wethouders centraal die na hun aantreden in 2010 of 2011 hebben meegewerkt aan een interviewproject, dat vervolgd is in 2017.

Dit boek volgt via hun verhalen losjes de chronologie van het wethouderschap, te beginnen met het moment waarop iemand in beeld komt als kandidaat-wethouder.

Of iemand daadwerkelijk wethouder wordt, is uiteraard afhankelijk van de verkiezingsuitslag, het onderhandelingsresultaat en het toeval.

In hoofdstuk 1 'De aanloop' maakt u kennis met dertien wethouderskandidaten die daadwerkelijk wethouder zijn geworden. Ze nemen u mee in hun afwegingen en hun voorbereiding voorafgaand aan hun benoeming. Ook hun drijfveren komen aan de orde, waarbij het niet nodig is dat ze u overtuigen, dus hun ideologie laat ik zoveel mogelijk achterwege.

Centraal staan de persoonlijke verhalen, hun gedrevenheid om als mens een steentje bij te dragen. Daarbij zijn ze zich allemaal terdege bewust van het complexe krachtenveld, waarbinnen ze compromissen moeten sluiten en concessies moeten doen aan hun eigen idealen. Tegelijkertijd hebben ze allemaal in meer of mindere mate een missie die ze willen volbrengen en waarover ze in gesprek willen met hun omgeving: buiten in de samenleving en binnen in de politiek-bestuurlijke arena.

Ze beseffen ook dat hun baan per definitie tijdelijk is en dat ze resultaten moeten boeken om aan de wensen van hun achterban te voldoen.

Kortom, wethouders zoeken een route om zoveel mogelijk van hun idealen te verwezenlijken, zonder stuk te lopen op de belangen van anderen. Dat vraagt om leiderschap, waarbij verleiding een belangrijke troef is.

Bij verleiding staan immers de gezamenlijke wensen centraal. Dat betekent luisteren, zien en duidelijk maken waar je elkaar kunt vinden.

Iedere wethouder geeft hier een eigen invulling aan, maar wat opvalt: als ze ongeveer een jaar onderweg zijn, zijn de geïnterviewde wethouders zich ervan bewust dat alle interactie die dit vraagt – het schaken op vele borden, zoals Edo Haan, voormalig voorzitter van de Wethoudersvereniging, dat uitdrukt – het risico met zich meebrengt over eigen grenzen heen te gaan. Ze hechten belang aan authenticiteit en weten dat dit kan betekenen dat ze onder omstandigheden misschien de keuze moeten maken om af te treden. Dit dilemma wordt kort uitgewerkt in het naschrift en krijgt verdieping in de andere hoofdstukken.

Hoofdstuk 2 ‘Formatie en portefeuillevverdeling’ geeft een beeld over de rol van de kandidaat-wethouders in formatietijd en hun invloed op de portefeuille. Niet elke partij heeft in de onderhandelingen dezelfde ruimte, maar de ideale portefeuille bevat onderdelen die de partij graag wil en onderdelen waar de wethouder zelf affiniteit mee heeft.

Ook geeft dit hoofdstuk enkele aandachtspunten over de praktijk van de portefeuille: in hoeverre zijn bepaalde onderdelen electoraal aantrekkelijk, wat betekent een bepaalde portefeuille voor de agenda van de wethouder en in hoeverre biedt de portefeuille de ruimte om een eigen stempel te drukken?

Hoofdstuk 3 ‘De eerste 100 dagen’ schetst vervolgens de eerste 100 dagen van de wethouders. Het is voor alle wethouders wennen, maar een goed inwerkprogramma helpt. Ook is het nuttig om direct een goede regie op de agenda te voeren en te investeren in training en een goed netwerk. Tot slot behandelt dit hoofdstuk functioneringsgesprekken (die overigens niet vanzelfsprekend zijn), voornemens voor de rest van de periode en ontwikkelpunten.

In de daaropvolgende drie hoofdstukken staan de speelvelden centraal waarop wethouders acteren. Het krachtenveld binnen het college (hoofdstuk 4) en met de fractie (hoofdstuk 5) komt tot uitdrukking in het duale samenspel tussen coalitie en oppositie in de gemeenteraad (hoofdstuk 6).

Hoofdstuk 4 ‘Het college’ zoomt in op het bijzondere van een team waarvan de leden in elk geval eens in de vier jaar elkaars concurrenten zijn en ook gedurende de rest van de collegeperiode elk een eigen rugzakje met partijpolitieke idealen willen verwezenlijken binnen de coalitieafspraken.

Ook is in dit hoofdstuk aandacht voor de noodzaak tot gedragen besluiten te komen, de kwaliteiten van de collega’s te benutten en de meerwaarde van gezamenlijke reflectie en minderheidsstandpunten.

Hoofdstuk 5 ‘De fractie’ behandelt de informatieachterstand van de fractie, het gegeven dat standpunten kunnen verschillen en de wijze van afstemming.

Hoofdstuk 6 ‘Duaal Samenspel’ gaat over de interactie met de gemeenteraad en de afstemming binnen de coalitie. Daarbij komt het altijd op de loer liggende risico van te moeten afreden aan de orde en wat het doet om excuses te maken voor zaken die onder de formele verantwoordelijkheid vallen, maar nauwelijks beïnvloedbaar zijn.

Hoofdstuk 7 ‘De buitenwereld’ gaat over de interactie met de samenleving, zowel tijdens vrolijke momenten als bij moeilijke besluiten. Ook komt de verongelijkte inwoner in diverse gedaanten naar voren, inclusief de excessen.

Verder wordt kort ingegaan op (sociale) media. Dit hoofdstuk geeft ook inzicht in de netwerken waar de wethouders deel van uit maken en het belang hiervan voor hun persoonlijk functioneren.

In hoofdstuk 8 ‘De ambtenaren’ staat het samenspel met de ambtenaren centraal. Aan de orde komen enerzijds de ervaren loyaliteit van ambtenaren en anderzijds de onderbewuste continuïteit, waardoor het leggen van politieke accenten soms lastig is. Daarnaast wordt stilgestaan bij de aansturing, het creëren van een zo gelijkwaardig mogelijke relatie en de spelregels die wethouders gaandeweg ontwikkelen.

De hoofdstukken 9 en 10 schetsen de dilemma’s van de agenda van de wethouder en geven inzicht in de impact van het publieke karakter van de functie voor het privéleven.

Hoofdstuk 9 ‘Tijd en prioriteit’ biedt in het eerste deel een inkijkje in de wekelijkse agenda’s van de wethouders en illustreert in het tweede deel de inhoudelijke speerpunten om daarbinnen een focus aan te brengen.

Hoofdstuk 10 ‘Het glazen huis’ behandelt het gegeven dat het wethouderschap een publieke functie is. Dit heeft invloed op zowel het gezinsleven als het privégedrag.

Hoofdstuk 11 ‘Na de eerste collegeperiode’ begint met de beelden die de wethouders kort na hun start hebben bij de periode na de eerste vier jaar wethouderschap: willen de wethouders een tweede of volgende termijn en zo ja onder welke voorwaarden en met welke portefeuille? Wat vinden ze het ideale aantal termijnen?

Vervolgens komt aan de orde hoe hun pad verlopen is en hoe ze hier in 2017 op terugkijken. Sommige wethouders hebben expliciet voor het lijstttrekker-schap gekozen, anderen zijn lijstduwer geweest of hebben op plek twee gestaan. Ze zijn met meer ervaring de onderhandelingen in gegaan. In hun tweede college zijn ze vaak de ervaren wethouder in een nieuw team, wat een andere rol met zich meebrengt tegenover collega’s.

Ook de toekomst na het wethouderschap komt in dit hoofdstuk aan de orde, de dromen die de wethouders vlak na hun start daarover hebben en de keuzes die ze gemaakt hebben om hier vorm aan te geven. Tot slot behandelt dit hoofdstuk het vertrek van diegenen die nu geen wethouder meer zijn.

Hoofdstuk 12 ‘Reflectie’ geeft een reflectie op het wethouderschap. Ondanks de zorg over voortijdig vertrekkende wethouders, de trends in de lokale politiek over polarisatie, afrekencultuur en de volatiliteit van verkiezingsuitslagen kijken

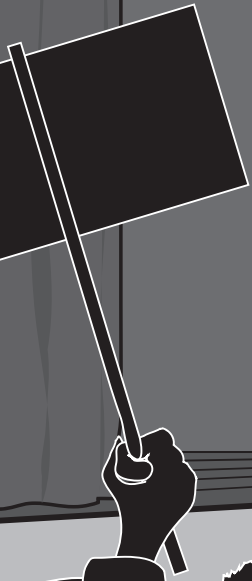
de geïnterviewde wethouders terug op een periode die ze niet hadden willen missen. In dit hoofdstuk geven ze tips en vertellen ze wat het wethouderschap voor hen bijzonder maakt.

Tenslotte twee opmerkingen over de gebruikte citaten. In dit boek komen vooral de wethouders zelf aan het woord. Het doel is om een zo breed mogelijk palet aan beelden, opvattingen en ervaringen te laten zien. De geïnterviewde wethouders zijn het zelden volledig eens en het lijkt de auteur niet gepast als scheidsrechter op te treden.

Wat voor de ene persoon in de gemeente prima werkt, hoeft geen aanbeveling voor een andere persoon in een andere context te zijn. Dat lijkt een open deur, maar de invulling van het wethouderschap is voor een groot deel situationeel bepaald. Door u als lezer mee te nemen in verschillende persoonlijke inkleuringen, voelt u vanzelf wat u in een dergelijke situatie zou passen.

De basis voor dit boek vormen de interviews die zijn afgenomen in 2011 en 2012, dat wil zeggen de interviews uit de beginperiode van het wethouderschap. De interviews uit 2017 bieden vooral een reflectie op deze eerste interviews. Daarnaast komen de ontwikkelingen in de tussenliggende jaren aan de orde. Deze laatste citaten zijn voorzien van het jaartal 2017, tenzij uit de context duidelijk blijkt dat de uitspraak niet afkomstig kan zijn uit 2011 of 2012.

KIES LIJST2

1 De aanloop

De gemeenteraadsverkiezingen

Op 4 maart 2010 wordt **Lucas Vokurka** wakker met 86 sms'jes: felicitaties met het prachtige verkiezingsresultaat van D66 in Delft. Als lijsttrekker van de verse grootste partij belt hij de gemeentesecretaris met de vraag: "Kunnen we een kopje koffiedrinken Hans, hoe gaat zo'n proces?" D66 is in de periode daarvoor de op één na kleinste fractie en wordt nu de partij die het nieuwe college mag gaan formeren¹.

Omdat het in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen landelijk goed gaat met D66, wordt de D66-afdeling in Delft in het voorjaar van 2010 steeds levendiger: "Op een bepaald moment gingen we zitten dromen met elkaar en toen kwam de vraag 'wie wordt wethouder?' Ik had een mooie functie met veel dynamiek als directeur in het hoger onderwijs. Maar als iets gaat leven, dan hoop je dat het lukt.

De avond met de uitslag was het toch een verrassing, ik had veel verwacht maar dit niet. Dan moet je wat... je bent op zoek naar het 'handboek soldaat'."

De middag na de verkiezingen spreekt hij de gemeentesecretaris en samen gieten ze een proces in elkaar: "We hebben goede ondersteuning vanuit de organisatie gekregen, zo is er een secretariaat toegevoegd voor de onderhandelingen en zijn faciliteiten ter beschikking gesteld. Eerst een informatieronde en toen de formatie, daar heb ik iemand bijgehaald, omdat ik zelf ook mee wilde onderhandelen. Dat heeft goed geholpen, het ging redelijk snel, want op 22 april zijn we geïnstalleerd."

Ook **Raja Fick-Moussaoui** is op 4 maart 2010 redelijk zeker van een plek als wethouder. De VVD was in de periode daarvoor met negen zetels al de grootste fractie in Roermond en verstevigt deze positie met een verkiezingsuitslag van elf zetels, waarmee de VVD uiteindelijk drie wethouders levert. Gezien haar financiële achtergrond ziet men Raja Fick-Moussaoui binnen de VVD als de ideale wethouder financiën, dus als de formatie normaal verloopt, is ze verzekerd van een wethoudersplek. Daarvoor is ze afhankelijk van lijstduwer en zittend wethouder Jos van Rey, die namens de VVD de onderhandelingen leidt.

In 2017 zegt ze hierover: "Ik was niet heel erg zeker van een positie als wethouder. Er waren toen binnen de partij meer kandidaten voor het wethouderschap. Het enige waar ik op dat moment zeker van was, was dat ik 'nee' had gezegd tegen een plek op de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen². Zowel Mark Rutte als Ivo Opstelten wilden mij persoonlijk graag op de Tweede Kamerlijst

¹ Hoe een formatieproces start kan in elke gemeente anders zijn, er is geen algemene regel. Vaak start de grootste partij, maar elke route is denkbaar, mits door de meerderheid van de raad geaccepteerd.

² https://nl.wikipedia.org/wiki/Raja_Moussaoui: "Een plek op de verkiezingslijst van de Tweede Kamer wees ze in 2011 van de hand om eerst lokaal ervaring op te doen."

hebben. Ik had in hun ogen een ideaal profiel. Ik had op dat moment bijna alle VVD-trainingen die je maar kon volgen met goed gevolg afgerond, inclusief de topkadertraining, die niet voor iedereen was weggelegd. Ik had een hogere opleiding afgerond en ben van allochtone afkomst. Zelf wilde ik eerst lokaal ervaring opdoen, voordat ik mijn horizon zou verbreden. Daarom wilde ik graag de overstap van raad naar college maken.”

De combinatie van een goede verkiezingsuitslag en een goed onderhandelingsresultaat brengt een wethouderspositie dichterbij voor kandidaten die klaargestoomd zijn door hun partij, maar toeval speelt ook een belangrijke rol.

Johan Hamster, raadslid voor de ChristenUnie in Stadskanaal en student filosofie, is op 4 maart 2010 niet bezig met een eventueel wethouderschap. Hij verkeert op dat moment in de veronderstelling dat hij na zijn afstuderen zijn raadslidmaatschap gaat combineren met een functie als beleidsmedewerker. Voor het geval de ChristenUnie kan toetreden tot het college, staat een goede kandidaat-wethouder klaar.

Uit de onderhandelingen komt voor de ChristenUnie als derde partij een wethouderspositie van 0,6 fte naar voren. Omdat dit voor de kandidaat-wethouder een te sterke teruggang in salaris zou betekenen, trekt deze zich terug. Als reservekandidaat wordt Johan Hamster daardoor nog vóór zijn afstuderen wethouder.

De ChristenUnie is in Stadskanaal net als D66 in Delft een oppositiepartij. Waar D66 in Delft de grootste partij is, is de ChristenUnie in Stadskanaal echter de derde partij en de twee grootste partijen hebben in principe voldoende zetels om een coalitie zonder andere partijen te vormen. Het is de keuze van de formateur (de wethouder van de grootste partij) om expliciet de basis van de coalitie te verbreden met de ChristenUnie en Gemeentebelangen. **Johan Hamster** merkt op dat de ChristenUnie weliswaar oppositiepartij is, maar wel uit een eerdere periode college-ervaring heeft.

Diverse wethouders van politieke partijen die uit een oppositierol in het college terecht zijn gekomen, benadrukken dat hun constructieve opstelling in de oppositie tijdens de voorafgaande raadsperiode medebepalend is geweest om aan de onderhandelingstafel uitgenodigd te worden.

Ronald Mauer – op dat moment bijna acht jaar deelraadslid voor D66 in het stadsdeel Amsterdam Osdorp – heeft binnen zijn partij campagne moeten voeren om als voorkeurskandidaat in beeld te komen voor het lidmaatschap van het Dagelijks Bestuur (DB) van het nieuw te vormen stadsdeel Nieuw-West. Als troef noemt hij: “Als deelraadslid kreeg ik in de oppositie dan ook wat voor elkaar.” Meer dan anderen gaat hij in op de lange route tot dat punt: “Binnen D66 kreeg ik terug: ‘Je doet het goed, je bent betrokken, veel in beeld, veel op

straat' en wanneer je partij vervolgens groeit, is het niet vreemd dat je ook hiervoor in beeld komt. Dan moet er nog wat gebeuren. Je moet jezelf kandidaat stellen. Na jarenlang ambtenaar te zijn geweest, wilde ik wel bestuurder worden. Dan begint er een proces van voorbereiding. Eerst in je eigen partij, ik was uiteindelijk de enige kandidaat, die met 100 procent van de stemmen is gekozen. Daarna de verkiezingsstrijd, we hebben hier 25 debatten gehad, vervolgens hebben wij voldoende zetels opgehaald.”

Karsten Klein, op dat moment CDA-raadslid en lijsttrekker in Den Haag, vertelt dat hij een realistische slag om de arm hield over zijn kansen: “We zaten in de oppositie, dus we leverden ook geen wethouder, het was nog toekomstmuziek.”

Toch kan het ook als lid van de oppositie zeker “kriebelen”. **Peter Verheij** op dat moment raadslid voor de SGP in Alblisserdam: “Ik vond het als lid van de jeugdgemeenteraad al een mooi vak. Toen ik in de raad zat, kreeg ik jeuk in mijn handen om het zelf te doen, vooral in de jaren 2006-2010. We zaten als SGP niet in het college. Toen gingen veel dingen niet goed, waarvan ik dacht: ik wil dat anders doen.”

Mariëtte van Leeuwen van de Lijst Nawijn in Zoetermeer is niet bezig met een wethouderschap. Ze vindt de combinatie raadslidmaatschap en een baan (clientdirector bij KPN Getronics) ideaal, maar...: “Toen waren het weer vijf zetels en kwam de vraag: wie wordt er wethouder? Mij werd gevraagd: ‘Wil jij?’ Ik dacht: het is eigenlijk heel leuk! Ik ben er echt ingerold.”

Andere geïnterviewden zijn geen raadslid op het moment dat ze in beeld komen als wethouderskandidaat. Daardoor is de overstap groter, omdat ze niet kunnen putten uit opgebouwde dossierkennis. Ook hebben ze, voordat ze in beeld komen als wethouder, geen voeling kunnen opbouwen met de andere fracties.

Frits Lintmeijer heeft nooit in de raad gezeten, maar heeft wel van 1981 tot en met 1989 in Utrecht gewerkt. Hier is hij ooit begonnen als dienstweigeraar en is “er toen een beetje ingerold.” Daarna werkte hij voor de NS en was hij jarenlang adviseur met veel opdrachten in de publieke sector.

Als slapend lid van GroenLinks werd hij – toen Vleuten werd geannexeerd door Utrecht – voorafgaand aan de raadsverkiezingen van 2000 gebeld met de vraag of hij als inwoner van Vleuten op de lijst voor de gemeenteraad wilde. Dat wilde hij wel, mits hij op een niet-verkiesbare plek terecht kwam. Vanaf dat moment is hij met enige regelmaat gevraagd om af en toe mee te denken, op los-vast-basis, in werkgroepen en commissies. In 2005 is hij gevraagd deel te nemen aan de commissie om raadsleden te selecteren: “Dus ik riep altijd: ‘Ik

ben een slapend lid', maar op een gegeven moment ging de wekker zo vaak dat ik niet meer kon zeggen dat ik sliep."

In 2010 wordt hij gevraagd om in gesprek te gaan met de zogenaamde wethouderscommissie. In 2005/2006 was hij al voorzichtig gepolst of hij wethouder zou willen worden. Op dat moment vond hij dat niet in zijn privésituatie passen. In 2010 is dat anders. In een aantal rondes worden kandidaten aan de fractie voorgesteld en daaruit maakt de fractie de keuze voor de twee kandidaten. Zo weet hij vóór de collegeonderhandelingen dat hij kandidaat is.

Toine Theunis weet pas dat hij wethouder wil worden op het moment dat de politiek leider van de Roosendaalse Lijst – waar hij overigens geen lid van was – hem belt: "De coalitie was al gevormd, maar toen ontstond bij de VVD een probleem over een wethoudersbenoeming, waardoor deze partij op het laatste moment uit de coalitie viel. Toen had mijn partij een tweede wethouder uit te nodigen."

Hij was eerder al een keer gevraagd, bij een coalitiebreuk: "Als ze je vragen kun je het beste 'nee' zeggen, want op het moment dat je aarzelt, ben je verkocht."

Hij aarzelt omdat hij in zijn loopbaan – op dat moment is hij raadsgriffier in Breda – altijd 'op de achtergrond' functioneert, dat vindt hij ook zijn sterkste kant: "Wethouder is toch vooral van de voorkant, van de publiciteit, ik wist niet of dat iets voor me zou zijn. Maar ik ben geboren en getogen Roosendaler, werken heb ik altijd op afstand gedaan en ik dacht: misschien wordt het tijd om iets voor je eigen stad te doen."

Ook **Maïta van der Mark** gaat pas denken over het wethouderschap, wanneer de SP in Diemen wordt benaderd om mee te doen aan de collegeonderhandelingen. Dat is pas tegen de zomer van 2010 en vrij onverwacht, nadat de poging van de VVD, GroenLinks en de PvdA om een college te vormen na drie maanden strandt. Op dat moment komt een coalitie van GroenLinks, PvdA, SP en D66 in beeld. Zij wordt gevraagd om mee te doen met de collegeonderhandelingen en tevens na te denken of ze wethouder wil worden. Dit laatste komt als een verrassing, omdat ook gedacht is aan mensen met raadservaring in Amsterdam.

Op dat moment is zij een jaar of zeven lid van de SP, eerst op de achtergrond in Amsterdam-Westerpark en na haar verhuizing naar Diemen is ze een van de drijvende krachten bij de oprichting van de lokale afdeling en tijdelijk voorzitter. In 2006 doet de SP voor het eerst mee aan de gemeenteraadsverkiezingen en komt met drie zetels in de raad. In 2010 gaat de SP – als gevolg van landelijke ontwikkelingen – terug van drie naar twee: "Met die twee zetels waren we heel tevreden gezien de context. En toen mochten we meedoen."

Henk Mirck had nooit de ambitie om wethouder te worden, maar wordt in 2009 door de partij Algemeen Belang Zwijndrecht gevraagd om zich kandidaat

te stellen voor de gemeenteraad van Zwijndrecht: “De vraag was: ‘Je hebt een hoop kennis op ICT-gebied en je bent bezig met duurzaamheid. Die kennis hebben wij nu niet in de fractie. Er speelt in de regio veel op het gebied van ICT. We gaan meer aan de slag met duurzaamheid en bestuurlijk is er binnen de gemeente Zwijndrecht veel te doen op het dossier van personeel en organisatie. Lijkt het jou niet leuk om lid te worden van de gemeenteraad?’

Ik stond op de kieslijst op plaats zes. Uiteindelijk kregen we vijf zetels in de raad en toen hield mijn korte politieke vrijage even op. Vervolgens benaderde de fractievoorzitter mij: ‘We zijn samen met de VVD de grootste partij geworden, dus we denken na over de vorming van het college. Zou jij het wethouderschap interessant vinden?’ Dat had ik van tevoren niet zo bedacht.

De fractievoorzitter van de VVD wilde wel nog weten ‘welk vlees we in de kuip hebben.’ Dat leidde tot een soort van sollicitatiegesprek met de fractievoorzitters van ABZ en de VVD als trekkers van het formatieproces.

Afgesproken is dat ik ook voorgesteld zou worden aan de rest van de fractievoorzitters. We zijn toen met elkaar gaan dineren. Om het kwartier zat ik met een andere fractievoorzitter naast me te praten over wie ik ben, wat mijn ambities zijn, welke ervaringen ik heb, hoe ik tegen politiek Zwijndrecht aankijk en tegen alles wat er moet gebeuren.

Voor mij voelde het duidelijk als een sollicitatiegesprek. Iedereen heeft zich daar een beeld kunnen vormen of ik de klus kon klaren. De fractievoorzitters hebben achteraf een terugkoppeling gegeven naar de fractievoorzitter van de VVD en van mijn partij. Als er negatieve signalen waren geweest, had men zich wel achter de oren gekrabd of ze dit proces wel wilden doorzetten.”

Op 10 maart 2010 maakt **Staf Depla** bekend dat hij na de Tweede Kamerverkiezingen van juni 2010 niet in het parlement zal terugkeren en dat hij zich als kandidaat-wethouder voor de PvdA in zijn woonplaats Utrecht heeft gemeld. Op 27 april 2010 wordt hij echter benoemd als wethouder in zijn geboorteplaats Eindhoven. In De Telegraaf van 23 april 2010 zegt hij daarover: “Een wethouderspost in Utrecht was mijn eerste keus. Daar heb ik nooit een geheim van gemaakt. In Utrecht is anders beslist. Eindhoven was daarna de beste keuze. Ik wilde ook wethouder worden in een stad waar ik een sterke binding mee heb. Eindhoven dus.”¹

De laatste wethouder in dit boek, **Jan Hoskam**, eigenaar van een juridisch adviesbureau en geboren en getogen Bosschenaar, start in 2010 nog niet als wethouder. Hij doet in 2010 wel de collegeonderhandelingen in zijn gemeente Den Bosch, omdat de VVD in Den Bosch altijd in duo's onderhandelt en hij als fractievoorzitter daarmee vanzelfsprekend bij de onderhandelingen aanschuift. Na de onderhandelingen blijft hij in de raad voor zijn vierde termijn. Hij is op

1 De Telegraaf, 23 april 2010

dat moment het op één na langst zittende raadslid van Den Bosch. In april 2011 volgt hij na negen jaar fractievoorzitterschap wethouder Bert Pauli op, die gedeputeerde wordt bij de provincie Noord-Brabant. Zelf is hij daar enigszins verbaasd over: “Ik was wel fractievoorzitter, maar ze hadden ook voor iemand anders als wethouderskandidaat kunnen kiezen.”

Persoonlijke afwegingen

Wethouderskandidaten gaan niet over één nacht ijs voordat ze kiezen voor het wethouderschap.

Peter Verheij wist al lang dat hij een betekenisvolle rol in het openbaar bestuur wilde vervullen: “Toen ik zestien was, kwam ik in de jeugdgemeenteraad. Eén van de leden van de fractie uit de jeugdgemeenteraad was tevens steunfractielid en op een gegeven moment was ik dat. Ik vond het politiek debat erg leuk. Jarenlang heb ik daar, ondanks herhaaldelijke vragen, geen concrete invulling aan gegeven, want ik heb gewerkt bij een accountantsbureau, waar strenge eisen waren ten aanzien van nevenfuncties, tot ik dacht: ik pas mijn baan aan mijn politieke ambities aan, want daar ligt mijn hart. Eerst ben ik gaan werken bij de Rekenkamer Rotterdam en daarna bij het ministerie van Financiën. Eind 2006 ben ik in de raad gekomen, omdat ik een vertrekkend raadslid kon opvolgen. Het openbaar bestuur betekent voor mij het goede doen voor je eigen dorp, ik heb er een goed gevoel bij dat ik op die manier een maatschappelijke bijdrage kan leveren met mijn kennis en expertise. Ik vind het ook leuk om te doen.”

Staf Depla wist al in 2005 dat hij wethouder wilde worden: “Ik wilde graag na het lidmaatschap van de Tweede Kamer wethouder worden. In 2005 kon het, omdat Hans Spekman naar Den Haag ging en dan zou ik naar Utrecht over kunnen stappen. Dat heb ik niet gedaan omdat ik met allerlei dingen die ik in Den Haag deed nog niet klaar was. Uiteindelijk ben ik tien jaar Kamerlid geweest. Er is een verschil tussen controleren en besturen, als lokaal bestuurder kun je als persoon mensen meer in beweging krijgen en dat is landelijk lastiger.”

Raja Fick-Moussaoui: “Het wethouderschap was nooit een doel, eerder een gelegenheid, een kans die zich voordeed en waarvan ik achteraf blij ben dat ik deze met beide handen gegrepen heb. De politiek leek me een mooie gelegenheid om echt iets te kunnen betekenen voor mijn omgeving. In de financiële wereld was het toch vaak doelen halen. Tv-werk¹ was erg leuk om mensen te boeien en het was leerzaam. Als voormalig miss Nederland was ik al bekend met ambassadeursfuncties, maar kreeg ik niet de kans om daadwerkelijk iets te kunnen doen, dat kan in de politiek wel.”

1 Raja Fick-Moussaoui was presentatrice voor een live tv-programma voor TV-Limburg.

2 Formatie en portefeuilleverdeling

De onderhandelingen

De college-onderhandelingen in 2010 vinden plaats tegen de achtergrond van de crisis en naderende bezuinigingen. **Maïta van der Mark:** “Eerst hebben we onderhandeld over: wat wil iedere partij inbrengen? We hebben als SP niet overvraagd. We waren daarnaast allemaal realistisch, gezien de economisch moeilijke tijden en de bezuinigingen die op ons af kwamen. Dan kun je geen gekke dingen vragen. Voor de SP was het armoedebeleid belangrijk. Maar dat viel al langer samen met de wens van GroenLinks. Verder hadden wij de besluitvorming rond de bouw van een brede school ingebracht. We hebben om een extra consultatie gevraagd voordat het voorstel in de gemeenteraad gebracht zou worden. De PvdA wilde extra investeren in de openbare ruimte en de wijkaanpak. GroenLinks wilde graag handen en voeten geven aan energiebesparing door het aantrekken van een energiecoördinator.

Toen ik de onderhandelingen in ging, dacht ik: ik moet reëel zijn. Twee mensen uit het college hebben veel ervaring. Dat zijn stevige mensen. Ik heb vaak moeten onderhandelen, maar niet binnen dit spel. Wat weet ik nou van het wethouderschap? Er werd tegen me gezegd: ‘Dan neem je alles bij elkaar, de hele sociale portefeuille. Veel handiger.’ Dan kan er wel een addertje onder het gras zitten. Ik weet het niet, maar ik kan het ook niet beoordelen, ik kan wantrouwend zijn, maar ik kan het nergens op baseren en daarmee traineer je het geheel. Dat is negatieve energie die nergens toe leidt.

Toen heb ik letterlijk tegen mezelf gezegd: ik kan hier mee gepiepeld worden. Hoort erbij, een beginnend wethouder. Maar er komt vast een moment en dan piepel ik ze een keer terug.”

In 2017 zegt ze: “Dat kwam inderdaad goed uit, een SP-wethouder verantwoordelijk maken voor bezuinigingen op de sociale portefeuille, dan heb je daarmee de weerstand vanuit die hoek meteen ingedamd. Maar mijn partij wilde die portefeuille ook graag, want je kunt in de uitvoering veel voor mensen betekenen.”

In Amsterdam Nieuw-West is de PvdA in 2010 met elf zetels de grootste partij. De traditionele partner van de PvdA is GroenLinks, maar samen is dat niet voldoende voor een meerderheid, dus wordt een derde partij gezocht. **Ronald Mauer:** “Na de verkiezingen was het de vraag wie een coalitie ging vormen. In het voortraject heb ik contact gehad met Achmed Baådoud, de huidige voorzitter van het stadsdeel: wij zijn een tandem. Hij had de strijd gewonnen van Ahmed Marcouch. Met de relatie tussen Achmed en mij was het vrij logisch dat wij de banden versterkten. Er is nog wel een openbare procedure geweest, waarbij de VVD ook in beeld kwam, omdat de VVD vijf zetels heeft.